

ԼՈՅՍ

Կը հրատարակուի Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը : Տարեկան գինն է մէկ լիբա օսմանեան :
Մէկ բերրը 40 փարայ արծաթ : Համակ կամ ո եւ Է գրութիւն պէտք է ուղղել Ա. Յ. Յ. Պարոնեան,
կոստանդնուպօլիս , Մանուկ-Բաշայի գլուխ երկտեղ խան երրորդ յարկ թիւ 2 :

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 20

1879

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ԵՌԻՍՈՒՖԵԱՆ

Պատմագիրները համաձայն չեն Տիգրան
Երևանի քանդակների թուականին վրայ :
1850 թուականին ծնունդ կուտան անոր այն
պատմագիրներն որ ամուսնացնելու աղջիկ ու
նին . ուրիշներն որ անոր նախագահութեանը
տակ կորուսեր են իրենց դատը 1820 ին կըս
տեղծեն զայն : Իսկ մենք , որ հաճոյք մը չենք
զգար կիներու մէջ տարիքի խնդիր յուզելով ,
կըսենք թէ այս երեսփոխանը Միջագիւղ ծը
նած 1835 ին , 1854 ին և 1875 ին . 1835 ին՝ եթէ
դէմքին նայիս . 1854 ին՝ եթէ պարահանդէսի
մը մէջ գտնուի . իսկ 1875 ին՝ եթէ հասակին
նայիս :

Ծնած ժամանակն այնքան նիհար էր՝ որ
եթէ Լիկուրդոսի օրով ծնած ըլլար՝ անպատ
ճառ չուրը ձգված պիտի ըլլար :

Մանկութեան օրերուն մէջ հանդարտ ու
հեղաբարոյ ըլլալով՝ բնաւ պատճառ չէր տար
ստնառին որ զինքը կամթոէ : Գիշերներն այն
պէս խոր քուն կը քաշէր ինչպէս որ կը քաշէ
երբ իրեն երթաս և բանաս իրեն այնպիսի

խօսակցութիւն մը որ բնաւ վերաբերութիւն
չունի դատի հետ : Չմեռուան այն երկար գի
շերներուն մէջ անդամ մը միայն կարթննար և
այն ալ ոչ թէ լալու կամ կաթ ուտելու հա
մար , այլ իւր թաթիկներովն ստնառին ծի
ծերը բռնելով քնանալու համար : Ամեն երա
խայ , ինչպէս յայտնի է , ունի այս սովորու
թիւնը , սակայն կերելի թէ այս երախայն բա
ւական ատեն հետեւած է այս սովորութեան ,
վասն զի , կըսեն ոմանք , չորս տարեկան եղած
ատեն տան սպասուհիները Տիգրանիկէն կը
գանդատին եղեր :

Տղայական խաղերու բնաւ չէր մասնակ
ցեր . խելքն ու միտքը պարզ եւ արաշխութեան
հանդէսին վրայ էր : Սմեն կիրակի իրեն հա
սակակից աղջիկներ ու մանչեր տուն հրաւի
րելով՝ աթոռներու վրայ կը բազմեցունէր .
ինքն ալ սեղանի մը վրայ կեցնէր . . . ճեր
մակ ձեռնոցներով և կարճ բայց ազդու ատե
նաբանութեամբ աղջիկներուն երեսը կը նա
յէր . . . դատարարականութեան օգուտներն ա
նոց զգալ տալու համար :

Ամիրայութեան մեծ փառաք ունէր . իւր կարճ բայց ազդու հասակովն ամիրայութեան բարձրանալ կուզէր , վասն զի ամեն բարօրութիւն հոն կը փնտռէր . ուստի նախատինք կը համարէր տեսութիւն ընել այն ամեն մարդերու հետ որ ամիրայական արգանդէ մը ծնած չէին : Օր մը նպարավաճառի մը զրկվեցաւ որ քիչ մը պանիր առնէ , բայց ինքն երբ տեսաւ որ նպարավաճառն ամիրա չէր , առանց պանիր առնելու ետ դարձաւ :

Երբ եօթը տարեկան եղաւ թաղին վարժարանը դրվեցաւ որ ուսում առնէ : Այն աւտենները վարժարաններու մէջ ամեն բան կը գտնուէր բաց ի ուսումէ . որով Տիգրանիկն ալ ուսումէն զատ ուրիշ ինչ որ գտաւ առաւ թաղային վարժարանէն :

1850 ին Բարիզ գնաց և վաճառականութեան դպրոցը մտաւ հոն : Մեծ յաջողակութիւն ցոյց տուաւ այն ուսման՝ զոր մենք վաճառականութիւն կանուանենք և որուն խաբէութիւն տնունը կը կարգայ վովընարի : Գիշատենի մէջ կատարեալ սորվեցաւ մարդ խաբելու և զգրուանքներն զորս պիտի գործադրէր վաճառականութեան մէջ : Մակայն բախտը որ եթէ չժպտիր ապուշներու երբեմն անոնց պաշտպան կը հանդիսանայ , ըսաւ Տիգրանիկն :

« Պարոն , եթէ զքեզ վաճառական ընեմ մահկանացուներուն գլխուն փորձանք մ'ալ պիտի աւելցնեմ : Արդէն վաճառականները պատժել կուզէի , բայց անանկ պատիժ մը կուզէի որ խիստ ըլլար : Ուրախ եմ այսօր զքեզ գտնելուս վրայ . դեռ ուրեմն դատաւոր անունով պատիժ եղիր այդ վաճառականներուն վրայ : »

Բախտին պատգամը կատարվեցաւ , Եուսուֆեան առեւտրական ժողովներէն մէկուն նախ անդամ և յետոյ ամբողջութիւնն (նախագահ) եղաւ :

Նախնիք Արդարութիւնը տեսած պիտի ըլլան , որ զայն կշիռ ի ձեռին կը ներկայացնեն . անոր բարի ըլլալն ալ ճանչցած են անշուշտ որ այնչափ յարգ ու պատիւ կ'ընծայեն անոր . մենք զժախտաբար ժողովներու մէջ

ալ իրեն հանդիպած չունինք որ տեսնէինք , ճանչնայինք և կարենայինք այսօր ըսել թէ Եուսուֆեան շատ լաւ կամ գէշ կը վարվի Արդարութեան հետ : Շատերը որ մօտէն կը ճանաչեն Եուսուֆեան էֆէնտին , կըսեն թէ Արդարութեան ներկայացուցիչն է ան և թէ Արդարութեան պէս կշիռ մը ունի ձեռքը . սակայն պնդողներ ալ կը գտնվին թէ՛ այդ կշիռը ծախսու առնված է նպարավաճառէ մը որ պակաս կշռելուն համար ամեն օր տուգանք կը վճարէր : Աս անհաւատալի է :

— Կը տեսնէք փաստաբաններն ինչպէս ուշի ուշով մտիկ կ'ընեն որպէս զի կէտ մը բռնեն և ինձի դէմ դատ բանալ տալով քառասուն յիսուն ասիկ վաստիկն . . . պարոն փաստաբաններ , մի պարծենաք կենսագրութիւններուս մէջ զիս դատի հրաւիրելու բնութիւն ունեցող կէտեր գտնելուդ վրայ , որովհետեւ կենսագրութիւններս կազմող բոլոր կէտերն նոյն բնութիւնն ունին . այս պարագայիս մէջ կը նմանցնեմ զձեզ այն ձկնորսին որ այս օրերս տասը քառասուն որսալուն վրայ կը պարծենայ , քանի որ շաբաթէ մը ի վեր ծովը բաւական չլեցված է : Բայց քանի որ ձեզմէ շատերը յօգուածի մը մէջ աւելի իրենց դործ կը փրնտրեն քան թէ արդարութիւն , ես ալ խոհեմութիւն կը բանեցնեմ և խօսքս կը փոխեմ : —

Առանց ասոնց կամ անոնց ըսածներուն ախանջ կախելու՝ ես կըսեմ թէ Տիգրան էֆէնտի Եուսուֆեան միշտ արդարութեամբ վարված է , որովհետեւ ուրիշ կերպով վարվելը անկարելի է : Մեր բոլոր ժողովներուն մէջ արդարութիւնը միշտ կը փայլի իւր բացակայութեամբ : Տիգրան էֆէնտի շատ ճշդութիւն կը պահէ իւր պանծոնին մէջ . օրինակի համար եթէ պատիւ ունենաս օր մը իրեն ներկայանալու . . . դատով , նախ և առաջ քեզի պիտի ըսէ .

Նախ՝ աս կողմը անցիր :

Երկրորդ՝ շիտակ կայնէ :

Երրորդ՝ դուրսդ վեր բռնէ :

Չորրորդ՝ ձեռքդ վար առ :

Եւ դուն այս հրամանները լսելով ան-
շուշտ պիտի կարծես թէ դերձակի մը առջեւ
կը գտնվիս որ չափդ պիտի առնէ . բայց կը
սխալիս , դատաւորի մը առջեւն ես . և որ
ժողովին մէջ որ մտնես , այդ հրամանները
պիտի կատարես :

Տիգրան էֆէնտին այնչափ կը փափաքի
ազգին ծառայութիւն ընել որ հարիւր հոգ-
ւոյ գլուխ հանելիք գործը միայն կուզէ կա-
տարել : Սուտ չեմ խօսիր : Գնա օր մը իրեն
ըսէ .

— Էֆէնտի , թաղիս մէջ կուղենք բարե-
գործական ընկերութիւն մը կազմել :

— Վսեմ գաղափար :

— Կը փափաքինք որ հրամանքնիդ ալ
ատենապետ ըլլաք :

— Սիրով կընդունիմ :

Այս պատասխանը առնելէդ ետքը դուրս
ելիր սենեակէն և դրան քովը կեցիր :

Ահա ուրիշ մը կը մտնէ .

— Էֆէնտի , որոշեցինք վարժարաններու
նպաստելու համար ընկերութիւն մը հաստա-
տել :

— Շատ ազգօգուտ ձեռնարկութիւն :

— Արդեօք կընդունէիք . . .

— Ատենապետութիւնը . . . սիրով կըն . . .

— Կընդունէիք տառը բաժին . . .

— Ընկալազիրն ամիսէ մը ղրկէ :

— Մենեակէն դուրս ելած ատենը տառը
ձեռքէն քաշէ և քովդ կայնեցոր :

Երբորդ մը կը մտնէ .

— Բարեւ էֆէնտի :

— Աստուծու բարին :

— Մտավաճառի խանութ մը բանալ կու-
ղենք ընկերութեամբ :

— Ազգային դաստիարակութիւնը զար-
գացնելու ամենէն կարճ ճամբան . . .

— Ի՞նչ կըսէք :

— Շատ աղէկ խորհեր էք . առողջ մար-
մին , առողջ միտք կըսէ առածը . հետեւա-
պէս մարդս որչափ միտ ուտէ , այնչափ առողջ
միտք կունենայ . ուստի որչափ շատնայ մտա-

վաճառութիւնն այնչափ կը շատնայ բանաս-
տեղծութիւնը , գրականութիւնը եւայլն :

— Շնորհակալ ենք , ի՞նչ պէտք է այս
գործը գլուխ հանելու համար :

— Ատենապետ մը , և այն ատենապետն
ալ ես կըլլամ :

Դրան քովն ես կարծեմ . տառը ալ օճի-
քէն քաշէ և չորրորդին սպասէ որ ահա կու-
գայ .

— Բարեւ էֆէնտի :

— Աստուծու բարին :

— Քանի մը երիտասարդներ մէկտեղ եկած
ընկերութիւն մը հաստատած են . ասոնք ոչ

իրենց ըրածը դիտեն և ոչ ալ ընելիքը . այս-
պիսի ընկերութիւններն ազգին չարիք հասցը-
նելէն ուրիշ բանի մը չեն ծառայեր . ուստի

մենք որոշեցինք ընկերութիւն մը կազմել . . .
այդ ընկերութիւնը կործանելու համար :

— Բուն Հայութիւնն ալ աս է :

— Մեղի կօղնէք այս պարագային մէջ :

— Ինչու չէ , քանի որ կըսէք թէ ազգին
փնասակար է , պէտք է որ կործանվի :

— Ես անոր ատենապետը կանչել կուտամ
և կը խօսիմ :

— Ատենապետը կանչել կուտամ . . . :

— Այո , պիտի վախճամ իրմէ :

— Բայց այդ ընկերութեան ատենապե-
տը . . . դուք էք :

— Ե՞ս եմ . . . Տէր ողորմեա . . . ի՞նչ

փոյթ թէ ես եմ . քանի որ նպատակին չի ծա-
ռայեր կըսէք , պէտք է կործանել :

— Շնորհակալ եմ :

— Մեր պարտքն է կործանել այն բոլոր
փնասակար ընկերութիւնները , ով որ ալ ըլլան
անոնց ատենապետները :

Կը կարծէք թէ կը կործանէ . քաւ լիցի . —
կը կարծէք թէ կը շինէ , երիցս քաւ լիցի .
այնչափ ընկերութիւններու անդամ է որ ժա-
մանակ չունի ոչ կործանելու ոչ ալ շինելու :
Ստոյգը խօսելու համար Տիգրան էֆէնտի Եու-
սուֆեան ազգին յառաջադիմութեանը մեր
ամենէն աւելի փափաքողներէն է , և այս չա-
փազանց փափաքով է անշուշտ որ ամենուն

մէկէն հասնիլ կուղէ և ոչ մէկուն կրնայ հասնիլ : Ո՛չ անցեալ և ոչ այս դարուս մէջ չկայ ընկերութիւն մը որուն կամ ատենապետն կամ անդամ չըլլայ . և ինչպէս որ վարդն առանց փուշի չըլլար, ընկերութիւնն ալ առանց Եռսուփեանի չկրնար ըլլալ — ատակաբանութիւնը միմիայն վարդին փուշէն անբաժանելի ըլլալուն վրայ է, երես ինչ կը նայիք ո՞վ չարամիտներ : —

1868 ին անդամ եղաւ այն խնամակալութեան որ յառաջ պիտի տանէր Շահ-Նազար և Նուդարեան վարժարանը որ վերջէն աշխարհածանօթ եղաւ իւր . . . կործանմամբը : Արդարութիւնը խօսելու համար իւր աշխատութիւնը չզլացաւ հոն Եռսուփեան էֆէնտին և ջանաց որչափ որ կրնար կանդուն պահել այդ շէնքը, բայց որովհետեւ անհատի մը կամքն ու ջանքն միայն բաւական չեն պայծառ պահել այնպիսի շէնք մը որ ժողովրդեան քաջալերութեամբը միայն կրնար յարատեւութիւն գտնել, ուստի և դոցովեցաւ : Հոն կը դառնովէին աշակերտներ որ կէս թաշակով ընդունված էին և քառորդն վճարել կը դժկամակէին . կային աշակերտներ որ թոշակն բնաւ չէին վճարեր և միայն կուտէին կը խմէին . կային որ դրամ մը չվճարէին զատ կը փափաքէին որ իրենց հազուադէպ ալ դպրոցէն շինվի : Այսպէս կը վարվին տհաւասիկ մեր ազգայիններն երբ իրենց զաւակներն ազգային մասնաւոր վարժարանի մը մէջ դնեն . իսկ ընդհակառակն՝ պահանջվածէն աւելի կուտան երբ օտարի մը յանձնեն իրենց զաւակները :

1870 ին երեսփոխան ընտրվելով՝ հրաւիրվեցաւ երեսփոխանական ժողովոյ մէջ ատոռի վրայ բազմելու : Այս ժողովոյ մէջ բաւականէն աւելի դործեց, որովհետեւ հոն դործերը լեզուով էր և ոչ թէ ձեռքով : Իւր ատենաբանութիւններն երբեմն տարապայման կերկնային և ունկնդիր ժողովրդեան գլխուն ցաւ կը պատճառէին . թէպէտեւ շատերը կը յարգեն Եռսուփեան էֆէնտինն ատենախօսութիւններն իբրեւ քրտնեցուցիչ

դեղ, և այս է պատճառ որ հարբուխ եղողները փոխանակ թէյ խմելով կամ ոտքերը տաք ջուրի մէջ դնելով քրտնել աշխատելու Եռսուփեան էֆէնտինի երկարածիգ ատենախօսութիւնները մոտիկ կընէին և քրտնելով բժշկութիւն կը գտնէին : Եթէ սովորութիւն ըլլար որ թոյլ տրվէր կիներու մտնել երեսփ. ժողովին մէջ, շատ մը կիներ ուխտի կերթային անոր երկարապօչ ատենախօսութիւններուն : Երբ կարճ կը խօսէր՝ լաւ կը բացատրէր իւր միտքն և զօրաւոր փաստերով կըմբերանէր իւր հակառակորդները : Ճշմարտութիւնը չէր հարկադրէ զմեզ խոստովանիլ որ Լաիոնական ոճին մէջ շատ յառաջ գացած է իւր . . . հասակը . և երբ զինքը տեսնեմ՝ մտքէս կըսեմ .

Ո՞վ մարդ Լաիոնական, այդ հասակիդ ոճը ինչո՞ւ չես գործածեր ատենախօսութիւններուդ մէջ :

Ոչ միայն երեսփոխանական ժողովոյ մէջ այլ վարժարաններու և թատրոններու մէջ ալ ըրած է ատենաբանութիւններ որոնց թիւն այսօր վեց հազար ութը հարիւր իննսունը վեցի կը հասնի : Իւր ատենաբանութիւններուն մէկ մասը կակի . « խնամակալուհի Տիկնայք » ով մէկ մասը « Տեարք և Տիկնայք » ով մէկ մասն ալ « Տեարք » ով :

Ամեն պարգեւաբաշխութեան հանդէսներն ինք կը բանայ . եթէ երկու կամ երեք հանդէս մէկ օրուան հանդիպին՝ երկուքին ալ կամ երեքին ալ կը հասնի և դաստիարակութիւնը բնաբան գնելով կը համոզէ հանդիտականներն որ ստակ տան : Իւր համոզողական խօսքերուն շնորհիւն է որ այսօր Միջագիւղի Ս. Թարգմանչաց վարժարանը դոցովելու վիճակի մէջ ինկած է :

1872 ին անդամ ընտրվեցաւ Քաղաքական ժողովին որուն ատենապետն էր Ապրօ Էֆէնտի, որուն հասակը Լաիոնական ոճի բնաւ չէր համապատասխաներ : Եռսուփեան էֆէնտին ատենադպիր էր և երբ ատենապետին քովն նստէր՝ մարդս ինքնիրեն կ'ըսէր .

« Եթէ այս երկու մարդերու կարծիքներն այնպէս են ինչպէս իրենց հասակները, ժողովը շատ դժուարութիւն պիտի քաշէ որոշում մը տալու համար: »

Որոշ չգիտցով թէ այն ատեն ինչ գործ տեսաւ քաղ. ժողովն: Միայն սա յայտնի է որ Պրուսայի առաջնորդ Գեր. Բարթոլդիմէոս եպիսկոպոս հոս կանչվեցաւ. վերջը նորէն տեղը դրկվեցաւ. դարձեալ հոս բերուեցաւ. վերստին տեղը դրկվեցաւ. նորէն ետ պիտի կանչվէր եթէ քաղ. ժողովին պայմանաժամը լրացած ըլլալով՝ չհրաժարէր պաշտօնէն: Եւ որովհետեւ օրէն չէ քաղաքական ժողովոյ ատենագրութիւններն իւրոյս ընծայել — անշուշտ աջ ձեռքին գործած բարիքները ձախին ցոյց չտալու համար — բնական է որ անոր մեղի ըրած աղէկութիւնները չկարենանք յիշել: Եթէ պաշտօնեաներուն վկայութեանը դիմենք մինչեւ այսօր ասոնցմէ և ոչ մին քաջութիւն ունեցած է խոստովանելու թէ ձեռքէս եկածին չափ աշխատեցայ ազգիս չարիք հասցնելու և խիղճս հանգիստ է: Քաղ. ժողովոյ անդամ մը երբ իւր պաշտօնէն հրաժարի կըսէ.

« Աշխատեցայ որչափ որ կարողութիւնս կը ներէր մեր ժողովին գործերուն մէջ կանոնաւորութիւն մուծանել. շատ բարիք ըրինք ազգին, բայց նա չճանչցաւ. եթէ մեր տեղը ուրիշ քաղաքական ժողով մը ըլլար՝ ազգին վիճակը գէշ էր: »

Հիմայ շատ աղէկ է . . . խոստովանիմ և հաւատամ:

Տնտեսական խորհրդոյ անդամ մը կըսէ.

« Մեր պաշտօնի գլուխ անցած ժամանակ մտաւ շատ պարտք ունէր, իսկ հիմայ քիչ պարտք ունի, զոր վճարելու անկարող է: »

Այլ այնչափ մեր յոյսը կտրած ենք ազգ. մտաւկն պարտքէ խալտելէ որ, անոր քիչ պարտք ունենալն մեղի երջանկութիւն կը համարինք:

Վերջապէս ամեն պաշտօնեայ իւր անձնատիրութիւնները կը համրէ, և շատ զարմանալի է որ ազգն այսչափ բարեբարներ ունե-

րալով չկարենայ լաւագոյն վիճակի մը մէջ գտնուիլ: Մենք առանց գիտնալու թէ Եւրոպեան էֆէնտին ինչ ընթացք բռնած է իւր այս պաշտօնին մէջ, կրնանք վկայել որ վարված չէ ոմանց պէս որոնք ազգային պաշտօնատեղին այնպէս կերթան ինչպէս Կերթաս դուռն վաճառատունը, միւսն իւր խանութը և ես իմ գրասենեակս: Շատ մը պաշտօնեաներ կան որոնք ազգային պաշտօններու չնորհիւ իրենց Հնդկաստանի ճանքան ապահոված են:

Եւրոպեան էֆէնտին պատիւ ունեցած է քանի մը անգամներ Միջագիւղի թաղական խորհրդոյ մէջ դառնովելու, բայց երբէք թաղական խորհրդարանի մէջ: Այսօր հաստատուած ճշմարտութիւն մ'է որ եթէ զինուորական ասպարէզին մէջ դառնովելով՝ զօրաբանակի մը հրամանատար անուանվէր պատերազմի ժամանակ, և եթէ այդ զօրաբանակն ալ Պաղտատ դառնովէր՝ ինքն իւր թիկնոցին մէջ փաթառված՝ իւր Միջագիւղի տունէն դուրս չպիտի ելնէր և Պօլսոյ մէջ հրամանատարութիւն պիտի ընէր Պաղտատի մէջ դառնոված զօրքերուն: Եթէ իրեն գիտողութիւն ընէին՝ այն ատեն իրեն խոհարարը պիտի զրկէր պատերազմի դաշտին վրայ իւր հրահանգները զօրաց հաղորդելու համար: Բնաւ կարեւորութիւն չտար այն վնասներուն որ յառաջ կուգան ո և է պաշտօն մը ստանձնելով զայն չկատարէ: Եւ ահա այս սկզբունքով է որ թաղ. խորհրդարան երթալով՝ իւր պաշտօնին գլուխը անցած չէ: Բայց իւր ընկերներէն մին մտաւկը պարպած է, քահանաներուն իրաւունքն իւր կոկորդն անցուցած է, աղքատին դրամը կլկեր է. ինչ փոյթ. բաւական է որ ինքն ատանկ բան մը ըրած չէ և հետեւապէս պատասխանատուութիւնը երբէք իւր վրան չառնէր: Անհոգութենէ ծագած վնասներն իրեն համար առաքինութիւն կը համարվին: Ծով ինկած մարդ մը եթէ ըսէ իրեն.

— Կաղաչեմ էֆէնտին:

— Ատենապետութիւն ընեմ:

— Կը խզդվիմ, ձեռքէս բռնէ որ ելնեմ..

— Կը խօստանամ գրեղ խալսելու կը պատասխանէ և գրպանէն Մասիա լրագիրը հանելով կարդալու կգրադի :

Իրեն սկզբունքով՝ այդ մարդը ծովէն հանած եղաւ, որովհետեւ խոստացաւ : Բայց մարդը խղզւելը է, հոգ չէ, Եռսուֆեանի համար խալսած է :

Իբրեւ մատենագիր շատ ծառայած է ազգին չհրատարակելով իւր երկասիրութիւններն . . . եթէ Բերայի հրդեհին մէջ հոյճարակ եղած չեն : Եթէ իւր բոլոր ատենախօսութիւններն լոյս տեսած ըլլային՝ անպատճառ հազար հատոր պիտի կազմէին, և հետեւապէս, մեր կեանքն կարճ ըլլալով զանանք ամբողջ կարդալու համար մեր թոռներուն պիտի պատուիրէինք շարունակել անոնց ընթերցումը, և եթէ անոնք ալ չկարողանային ըննել տարակոյս չկայ որ անդիւի աշխարհին մէջ ալ Եռսուֆեանի երկարաբանութիւնները կարդալով պիտի պատժւէինք . . . : Ճշմարտութիւնը չվիրաւորելու համար կը հարկադրւիլինք խոստովանիլ թէ՛ որքան ալ հրատարակված չըլլան իւր ատենախօսութիւններն, անոնցմէ մեծ մասը շատ ընդունելութիւն գրտած է ժողովուրդէն, որ փութացեր է անոնց իւրաքանչիւրին մէյմէկ արձան կանգնելու :

Ողիմպիական խաղերու մէջ շատ յառաջ գացած է, կըսեն . մանաւանդ ռաբի մէջ : Բոլոր մեծ մարդերու ողիմպիական խաղերէն մէկն է աս . որու մէջ ամենէն յաջողակը մըրցանակ կառնէ : Այս խաղերուն մէջ տրված մրցանակները յայտնի են : Այս ասպարէզին մէջ բաւական հրատարակութիւններ ունեցած է . . . սեղանի վրայ, որոնք չեն կարծեր որ անմեղ զրօսանքի սահմանէն անցած ըլլան :

Եռսուֆեան՝ եթէ մաս մաս քննելիլ Բեօթի Բեօթի պէս ձանձրացուցիչ կողմեր ունի . իսկ երբ ամբողջութիւնը քննադատենք՝ ամենքս կը միաբանինք ըսելու թէ չար սիրտ չունի . ազգին շահն իւր շահուն չզոհեր, և երեսփոխանական ժողովին մէջ ճշման ներքեւ չիյնար . . . ուրիշ բան է եթէ վսեմա-

փայլ ճատեան Յարութիւն պէյին մէկ կարծիքը հերքելու վրայ է խնդիրը :

Իւր սկզբունքներն են .

Շատ խօսէ քիչ մտիկ ըրէ .

Եթէ քու չուզած մէկուն հետ տեսնովիլ չես ուզեր, բայց ի բայ մի մերժեր զինքն այլ այնպիսի ժամադրութեան տեղ մը ընտրէ ուր չկարենայ գալ :

Երջանկութիւնը շատ անգամ պարգեւաբաշխութեան հանդէսներուն մէջ կը գտնուի : Խոստանալը կատարել է :

Եռսուֆեան էֆէնտին կարճ հասակով, բարձր գաղափարով, վայելուչ երիտասարդ մէ : Չմեռը այնչափ մեծ թիկնոց մը կը հագնի որ մէջը կը կորսվի, այնպէս որ զինքը տեսնողը չըսեր թէ՛ «որքան մեծ թիկնոց հագեր է» այլ կըսէ . « Եղբայր, կարծես թէ սա թիկնոցին մէջ բան մը կայ : Իւր սովորական դէմքը կը յիշեցունէ մեղ այն մարդուն դէմքը որ երեսուն քայլ հեռաւորութեամբ թըռչունի մը ուշադրութեամբ նշան կառնէ և երբ հրացանը կը պարպէ կը տեսնէ որ թըռչունը տեղէն անգամ երեքած չէ :

ԶՈՒՍՐՃԱԼԻՔ

Գաղիացի կին մը իւր բարեկամներէն միայն կ'աղաչէ որ մը ճաշի հրաւիրել նշանաւոր ծերունի մը՝ որ այն ատեն, չեմ գիտեր ինչ աղագաւ, մեծ անուն ստացած էր : Հրաւերը կ'ընդունուի — քիչ ատեն ետքը երեքը միասին սեղան կը նստին . մեր ծերունին որ դըժբաղդաբար քսակի մասին այնքան նիհար էր որքան մարմնոյ մասին գէր, և իւր կեանքին մէջ այն աստիճան առատութիւն չէր տեսած, զմայլեցաւ, սքանչացաւ և կարծելով թէ իւր հանճարը բաւական պիտի լինէր երախտագիտութիւնը արտայայտել « Տիկին, ըսաւ մեկնած ժամանակը, սիրտս վերջին ծայր յուզողալ է ձեր սիրալիր ընդունելութենէն, յիշաւ իսկաւ չնորհալի էք դուք, մանաւանդ

և ձեր փոքրիկ աչքերը նոր փայլ մը կ'աւելցնեն ձեր գեղեցկութեան :

Բարեկամը՝ որ աւելի վարժ էր աշխարհային կենաց և բարուց, զգաց թէ իւր սեղանակիցը մեծարելու տեղ աւելի նուաստացուցած էր հիւրընկալ Տիկինը, ուստի և սանդուղին մի քանի աստիճաններն իջնելուն պէս,

— Ի՞նչ տմարդութիւն ըրիր, ըսաւ նմա, չես գիտեր թէ կանայք փոքրիկ աչքեր ունենալ չեն ուզեր, և թէ զանոնք պատուելու համար պէտք է ըսել, (ձեր գեղեցիկ և խոշոր աչքերը) :

— Իրաւ, դոչեց ծերուկը զարմացմամբ :

— Անշուշտ, պատասխանեց բարեկամը :

— Լաւ ուրեմն, շնորհակալ եմ ցոյց տալով բարեկամութենէդ, անմիջապէս կ'երթամ սխալ ուղղելու : Այս ըսելով վերստին սրահը ելաւ ուր կը գտնուէր տան տիրուհին, և ամենայն քաղաքավարութեամբ խոնարհելով,

— Ներեցէք, ըսաւ, Տիկին, թերեւս ըզջեզ վշտացուցի իմ կոչութեամբս : Բարեկամն որ ինձմէ աւելի աշխարհիկ մարդ մ'է, յիշեցուց ինձ յանցանքս : Այո՛, Տիկին, կը տեսնեմ որ սխալեր եմ եղեր, և պարծանօք կրնամ զրուցել թէ ոչ միայն աշխարհիս էն գեղեցիկ և էն խոշոր աչքերը ունիք դուք, այլ և քիթ, բերան և ոտները :

Հարկ չէ ըսել թէ Տիկինն իւր գիմացիներն արժէքն հասկնալով, պարզ ծիծաղով մը դուհացաւ :

Օր մը Շաթօպրիյան՝ իւր վերջին տարիներուն մէջ, տեղ մը կը հանդիպի Ռաշէլ՝ նշանաւոր դերասանուհւոյն, որոյ համբաւն զաշխարհ կը լեցնէր այն ատեն :

— Ի՞նչ դժբաղդութիւն, կ'ըսէ, Օրիորդ, մեկնիլ աստի, երբ Ձեզ նման գեղեցիկ հանճարներ կը ծլին ու կը ծաղկին :

— Բայց Պարոն, պատասխանեց աղջիկը եռանդեամբ, մարդեր կան որք երբէք չեն մեռնիր :

Թաղային ոստիկանութեան տեսուչ մը հարցաքննութեան ատեն կը հարցնէ տմբաստանելոյն :

— Յուլիս 14ի գիշերը ժամը եօթին ի՞նչ կ'ընէիր :

— Տէր, կը պատասխանէ այս վերջինը, կարգուած մարդու մը այդպիսի բան կը հարցուի :

Խ Տ Ղ Տ ՈՒ Մ

Մեզի համար տրամաբանութիւնն ալ փոխած է իւր կանոնները :

Արժէթուղթերուն իյնալուն պատճառ կը դրվէր տոկոսներուն չվճարուիլը . իսկ հիմայ որ քիչ մը բարենորոգում ըրած ըլլալու համար խօսք կուտանք որ հարիւրին բան մը պիտի վճարվի՝ մեր մեծապատիւ արժէթուղթերը նորէն գլուխին կը կախեն :

Ի՞նչ ընթացք բռնելու է արժէթուղթերուն հաճոյ ըլլայ :

Մեզի խրատ տուողներն փոխանակ մեզի կարճ ճամբայ մը ցոյց տալու, աշխատեցէք որ ձեր վարկը շտկվի կըսեն :

— Ի՞նչ կերպով :

— Այն կերպով որով աւրեցիք :

Մենք բնաւ չենք յուսահատիր արժէթուղթերուն այսպէս իյնալէն և հաւաստի ենք որ օր մը պիտի բարձրանան անոնք, վասն զի .

Որ խոնարհեցուցանէ զանձն իւր բարձրացի :

Բարեկամներ, սեղանաւորներու խանութներու մէջ շատ նստելու չի գար :

— Պատճառ :

Պատճառն այս է որ սեղանաւոր մը խանութին մէջ քանի հոգի նստի նէ՛ ամենքն ալ հարիւր յիսուն զրուշ տալով մէյմէկ թէզքէքէ առնելու պարտաւոր են, և ոստիկանութիւնը ժամանակ չունի երկար բարակ հարցներով

տուգելու թէ դուն բարեկամիդ հետ տեսութիւն ընելու գացեր ես :

Եկամուտներն աւելցնելու համար եղած ջանից ըսելիք չունինք . բայց անշուշտ հասոյթն աւելի շատ կըլլար՝ եթէ հարիւր յիսուն դրուշ առնելով թէգքէրէ տրվէր այն ամեն անոց որ լումայափոխի մը կերթան ստակ աւել տալու համար :

Մշոյ վանահայր Գեր. Մամբրէ եպիսկոպոս որ հոս է , ամեն օր Մուշէն հեռագիր զարնել կուտայ հոս հետեւեալ կերպով .

« Միաբանները չենք ուզեր , մեր վանահայրը կուզենք մենք , շուտ մը հոս զրկեցէք զինքը . իւր ներկայութիւնը պէտք է հոս . քօմիսէրները պիտի դան , իրմէ տեղեկութիւն պիտի ուզեն եւայլն : »

Ո՛վ դժալի թշնամիներ , այսչափ ատենէ ի վեր վանքին բիւլովը կուտէք ու քօմիսէրներուն տեղեկութիւն տալու չափ բան ալ չգիտէք : Ժողովուրդն ատանկ չինծու հեռագիրներէ յխաբվիր ալ . Մամբրէ եպիսկոպոս նախ իւր վրայօք մեղի տեղեկութիւն տայ ու վերջը քօմիսէրներուն : Անոր ներկայութիւնը հոս աւելի պէտք է քան թէ հոն . եթէ դուք ալ հաճիք հոս գալու ազգին մեծ ծառայութիւն ըրած կըլլաք :

Վաղ անցանք մենք ձեր հոն ընելիք ծառայութիւններէն :

Բիւլով կուտէք պապո՞ , դուք անոր նախեցէք :

Սա Հակահասունեաններուն կը վայլէ՞ որ իրենց ընկերները թողուն և երթան հերետիկոս ըլլան .

— Եթէ վայելու բան մը կայ՝ ան ալ աս է :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ քաջութեան ամենէն մեծը փախչիլն է :

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՄԱՐՄԵԱՄԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Սոյն կարևոր և օգտակար գրքովը , որ թէ՛ ի պէտս վարժարանաց և թէ՛ առանձինն ուսանողաց կրնայ միանգամայն ծառայել , յստակ բացատրութեամբ , 130 փայտատիպ պատկերօք ճոխացեալ և 140 երեսէ բաղկացեալ ընտիր դասագիրք մնէ , գինն է կէս արծաթ մէճիտ , (գաղղ. բնագրին գինն ըլլալով 5 ու կէս ֆրանկ) :

Կ'գտնուի Կ. Պօլիս Սուլթան-Համամ Էսաուէֆ . խան թիւ 17 , Նշան էֆ. Կ. Պէրպէրեանի փորագրատունը և բոլոր գրավաճառաց քով :

ՃԱՇԱԿ

ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԷ

ՀԱՆԴԵՐԶ

Դրսկան , Պատրիսկան , Կեհուպրսկան

և այլ ծանօթոյթեանք

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Ա. ՊԻՊԵՐԵԱՆ

Կեդրոնատեղին է Մարգարեան գրատուն կը ծախուի նաեւ ամեն գրավաճառաց քով , ջրավաճառ Պօղոս աղայի խանութը , Բերա , Պ. Վուլայի խանութը :

Գինն է 10 դրշ . արծաթ , շատ առնողին զեղջ կըլլայ :

ԱՐՏՕՆԱՏԻՐ

Հ. Վ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐ

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏԵՕՐԷՆ

Մ. ԳՈՓԱՄԱՃԵԱՆ

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 3. ԳԱՎԱՖԵԱՆ

Կ. Պօլիս . Մահմուտ-փաշա , Գիւրքճի-խան թիւ 7 .